

Folkrätt och alliansfrihet

Lars-Gunnar Liljestrand, anförande den 10 januari på seminarium arrangerat av Folk och Fred.

Jag skall ta upp två delar av den svenska säkerhetspolitiken:

- Betydelsen av ett starkt nationellt försvar för alliansfriheten
- Vikten att slå vakt om FN-stadgans våldsförbud

Staters skyldighet att försvara sig

Sverige är militärt alliansfritt, och svenska regeringar har förbundit sig att värna FN-stadgan.

Det har varit en klok politik då vår alliansfrihet, vår politik för nationellt oberoende samt vårt nationella försvar har en grund i FN-stadgan. FN-systemet bygger på medlemsstaternas rätt till självbestämmande och staternas nationella suveränitet. För att hävda dessa rättigheter ligger det i sakens natur att varje stat måste vara beredd att värna sitt eget territorium mot angrepp. För det fordras ett eget försvar eller att staten gått i allians med annan stat som ger militära garantier.

Sverige skall basera sin självständighet på ett eget nationellt försvar. Svagheten i det svenska försvaret idag utgör det största hotet mot vår alliansfrihet.

Med det allt närmare militära samarbetet med Nato och USA har Sveriges alliansfrihet kommit att ifrågasättas både inom landet och utomlands.

Vi har heller inget territorialförsvar utan ett så kallat tröskelförsvar bestående av JAS, ubåtar och missiler med endast ett mindre antal markförband. Det är ett insatsförsvar som är Nato-anpassat men inte ett försvar för hela Sverige. För det krävs markstyrkor baserade på värnpliktiga. Dagens försvar med yrkessoldater kan aldrig byggas ut för hela territoriet. Vi behöver ett folkförsvar.

Den svenska regeringen beslutar om tillämpningen av värdlandsavtalet med Nato och samförståndsavtalet med USA. Ändå medför avtalen en risk att vi försätts i en situation där USA blir vår skyddsmakt och relationen mellan USA:s krigsmakt och den svenska försvarsmakten blir som mellan hegemon och klientstat. Den som vi låter "beskydda" oss blir den som bestämmer i kritiska lägen.

Det berömda uttrycket "Ett land har alltid en armé. Sin egen eller någon annan", som tillskrivits Mao Tse-tung, äger sin riktighet.

Finland har också ett nära militärt samarbete med USA och Nato och sedan länge en Nato-option, men ingen påstår att Finland inte skulle vara alliansfritt. Finlands starka territorialförsvar byggt på allmän värnplikt respekteras av omvärlden och utgör grunden för landets alliansfrihet.

Självförsvarsrätten

Självförsvarsrätten anger varje stats självklara rättighet och egentligen skyldighet som suverän stat att försvara sig.

Artikel 2:4 i FN-stadgan slår fast det absoluta våldsförbudet. förutom i de fall då Säkerhetsrådet beslutat utifrån att ett hot föreligger mot internationell fred och säkerhet.

Staternas rätt till militärt försvar är dock ett viktigt undantag. Artikel 51 anger den naturliga rätten för alla stater att försvara sig:

"Ingen bestämmelse i denna stadga inskränker den naturliga rätten till individuellt eller kollektivt självförsvar i händelse av ett väpnat angrepp mot någon medlem av Förenta Nationerna, intill dess att säkerhetsrådet vidtagit nödiga åtgärder för upprätthållande av internationell fred och säkerhet."

Det hänger således på varje stat att försvara sig mot ett väpnat angrepp och, om staten så bedömer, begära hjälp genom kollektivt självförsvar.

Både stormakter och andra stater har försökt omtolka rätten till självförsvar för att legitimera intervention i andra länder.

Kriget i Syrien kan tas som ett exempel.

Med början 2014 intervenerade USA i Syrien i strid med folkrätten. Det fanns inget mandat från FN:s säkerhetsråd och inget medgivande från Syriens regering.

USA hänvisade till självförsvar mot IS och påstod att den syriska regeringen var ovillig eller inte var i stånd att bekämpa IS på sitt territorium (*unwilling or unable*).

Syriens position försvagades folkrättsligt då landet inledningsvis, 2014–2015, inte gick emot USA:s intervention utan till och med välkomnade den. Senare fördömde dock Syrien skarpt den USA-ledda koalitionen Operation Inherent Resolves (OIR) intervention. De amerikanska attackerna hade då börjat inriktas på att försvaga den syriska regeringens ställning och stärka olika rebellgrupper.

Sverige gick med i OIR 2014 och har varken accepterat eller gått emot USA:s doktrin om *unwilling-unable*, men regeringen har utan reservationer ställt sig bakom koalitionens olagliga intervention i Syrien och därmed stött aggressionshandlingar.

Andra stater som Israel och Ryssland har också vid olika tillfällen använt sig av liknande argument som *unwilling – unable* för att i strid med folkrätten intervensera i andra stater med hänvisning till att bekämpa terrorister.

För Israels del handlade det om attacker mot arabiska grannar.

Ryssland framförde sådana skäl för operationer i Kaukasus men fördömde USA:s intervention i Syrien som gjordes med samma argument.

Doktrinen har inte accepterats som ny folkrätt av den överväldigande majoriteten av FN:s medlemsstater men visar betydelsen av ett starkt eget försvar för att avhålla stormakter från att intervensera med argumentet att terrorister fått en fristad, påstådda humanitära övergrepp med mera.

För Sverige kan andra varianter på *unable–unwilling* kastas fram av både Ryssland och USA.

Vid en säkerhetspolitisk kris i vårt närområde kan Sveriges territorium utpekas som ett militärt vakuum som i preventivt självförsvar måste besättas för att hindra den andra stormakten att "etablera baser för attacker mot oss".

Sverige som buffert för att minska krigsriskerna

Under kalla kriget var svenska regeringar fullt på det klara med risken för ett sådant scenario och formulerade därför alliansfrihetspolitiken grundad på ett starkt territorialförsvar. Politiken syftade till att undgå att dras in i krig och i fredstid minska spänningarna i vårt närområde.

Linjen sammanfattades i utredningsbetänkandet *Svensk utrikes- och säkerhetspolitik* (SOU 2002:108):

"En trovärdig neutralitetspolitik innebar att Sovjetunionen och dess allierade i Warszawapakten, vid en storkonflikt mellan öst och väst i Europa, kunde vara övertygade om att de inte skulle angripas av Sverige och att angrepp från Nato-sidan inte skulle utgå från svenskt territorium. Enligt den svenska doktrinen skulle neutralitetspolitiken därmed undanröja motiv för ett sovjetiskt angrepp mot Sverige. Sverige skulle alltså inte automatiskt dras in i krig i händelse av en stormaktskonflikt i Europa. Tanken på ett isolerat sovjetiskt angrepp mot Sverige, utan direkt samband med en europeisk storkonflikt, bedömdes inte vara trovärdig."

FN-stadgans våldsförbud

Ett starkt territorialförsvar är grunden för att återupprätta en sådan traditionell säkerhetspolitik. En annan grundpelare är ett principiellt försvar av FN-stadgans våldsförbud.

Desto mer anmärkningsvärt är det att riksdagens sammansatta utrikes- och försvarsutskott i två betänkanden 2020 försökt öppna för att Sverige i framtiden skall kunna runda FN:s säkerhetsråd och genomföra militära interventioner i andra länder utan FN-mandat.

För att få ihop det gör utskottet ett osant referat av Generalförsamlingens enhälligt antagna resolution från 2005 om bland annat så kallad Responsibility to Protect (R2P). Det gör gällande att stöd finns i resolutionen för att kringgå Säkerhetsrådet om det handlar om humanitär intervention. Generalförsamlingen slog fast det rakt motsatta, nämligen att inget undantag (vare sig för R2P, humanitär intervention, preventivt självförsvar eller för att bekämpa terrorism) ges, utan att kravet på beslut i Säkerhetsrådet står orubbat kvar. Alla beslut om åtgärder skall fattas ”*in a timely and decisive manner, through the Security Council, in accordance with the Charter, including Chapter VII*”.

Flera stater i Väst, bland dem även Sverige genom sin dåvarande utrikesminister Anna Lindh, hade önskat ett undantag från våldsförbudet, men den överväldigande majoriteten av FN:s medlemsstater hade redan från slutet av 1990-talet tydligt uttalat att FN-stadgan inte skulle ändras. Opinionen från medlemsstaterna var en reaktion på Nato:s bombkrig mot Jugoslavien som genomfördes utan FN-mandat och motiverades av USA som en humanitär intervention. Inför denna kraftfulla opinionsyttring vågade inte stater som USA, Storbritannien, Kanada, gå emot.

Det är närmast skandalöst att ett riksdagsutskott idag 15 år senare söker vränga FN-stadgans våldsförbud som är grundpelaren i hela FN-systemet.

Det oblyga försöket att trixa med folkrätten kan inte ses som något annat än att utskottet vill förbereda för svenskt deltagande i nya stormaktsinterventioner utan FN-mandat.

Politik för att bevara alliansfriheten

- Återupprättandet av ett territorialförsvar grundat på allmän värnplikt.
- Deklaration om att svenskt territorium aldrig får upplåtas av främmande staters styrkor för att angripa andra (det vill säga samma linje som Finlands).
- Återkallandet av den avsiktligt grumligt formulerade ensidiga solidaritetsförklaringen från 2009 som ställer i utsikt stöd till andra stater som Sverige aldrig har möjlighet att ge men som utsätter oss för risker och väcker tvivel om den svenska alliansfriheten.
- Principfast stöd för folkrätten och FN-stadgan och endast medverkan i internationella operationer med FN-mandat.

=====

Hela anförandet finns på webben: <https://www.alliansfriheten.se/folkratt-och-alliansfrihet/>

Ett utförligt förslag till svensk säkerhetspolitik i den här riktningen har formulerats i tio punkter och finns att läsa här: <https://www.alliansfriheten.se/tio-punkter-for-fred-frihet-och-fosterlandsforsvar/>